Jinou formou řešení otázky jsou průmyslové komandity (commandite industrielle). Dělníci se sdružují v menší skupiny, které uzavřou smlouvy s majitelem závodu o dodávkách výrobků své práce za určitou odměnu. Materiál, stroje a pod., dodá majitel závodu, dělníci však jsou přes to vlastně samostatnými výrobci, protože pracovní dobu i vše ostatní řídí si sami.

Zdá se tudíž, že poměr je téměř nerozřešitelný. Sociální otázka nalézá se nyní v krisi, dělnictvo je v sociální nesnázi. Východisko z této situace nedovedou udat ani dělníci, ani národohospodářští učenci. Prof. Gide je přesvědčen, že vývoj sám ukáže cestu k přeměně námezdního poměru a jeho obmezení.

Z judikatury nejv. správního soudu.

Pojištění pensijní.

Sděluje minist. rada Dr. Bronislav Wellek.

Nález nejv. správního soudu o pojistné povinnosti strojníků a strojvůdců na dolech ze dne 5. dubna 1924, č. 2838/24:

Stížnost Viktora Tokarského a soudr. zamítá se jako nepřípustná; k stížnosti firmy Wilczkovy, kamenouhelné doly a koksovna ve Slezské Ostravě, zrušuje se naříkané rozhodnutí jednak pro nezákonnost, jednak pro vady řízení.

Důvody: Ve sporu mezi firmou Wilczkovy kamenouhelné doly a koksovna ve Sl. Ostravě a zemskou úřadovnou Všeobecného pensijního ústavu v Opavě rozhodlo ministerstvo sociální péče, že jsou strojníci a strojvůdci Aniol Petr, Balcar Josef a společníci povinni pensijním pojištěním od 1. července 1920.

Rozhoduje o stížnostech, podaných do tohoto rozhodnutí firmou Wilczkowy kamenouhelné doly a koksovna ve Slezské Ostravě a Viktorem Tokarským a společníky, dal se nejvyšší správní soud vésti těmito úvahami:

Ze spisů správních vysvítá, že strojníci, resp. strojvůdci Tokarský Viktor atd., nepodali do rozhodnutí zemské správy politické v Opavě odvolání k ministerstvu sociální péče a nevyčerpali tudíž ve sporné otázce instančního postupu, předepsaného §em 75, odst. 3. pensijního zákona ze dne 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n., takže nemohou vzhledem na předpis § 5 zák. o správním soudu dovolávati se v příčině naříkaného rozhodnutí mimořádné právní ochrany u tohoto soudu.

Pokud jde o stížnost firmy Wilczkowy, kamenouhelné doly a koksovna ve Slezské Ostravě, neshledal ji nejvyšší správní soud důvodnou, pokud spatřuje vadu řízení v tom, že se žalovaný úřad neřídil vyjádřením revírního horního úřadu v Mor. Ostravě o právní povaze pracovních výkonů strojníků a strojvůdců, resp. že si nevyžádal přezkoumání vyjádření toho ministerstvem veřejných prací jako úřadem revírnímu hornímu úřadu služebně nadřízeným. Podle §§ 75 a 75a zák. ze dne 5. února 1920, č. 89 sb. z. a n. jsou k rozhodování sporů o pojistné povinnosti pensijní povolány zemské správy politické resp. ministerstvo sociální péče, a to zcela samostatně, bez ingerence úřadů jiných a není předpisu, který by úřady ty vázal, aby před vydáním rozhodnutí vyžadovaly si dobré zdání úřadů

jiných, aneb jednaly v dohodě s nimi. V přítomném sporu vyžádala si sice zemská správa politická v Opavě dobré zdání revírního horního úřadu o povaze práce strojníků a strojvůdců s hlediska zákona pensijního, než tímto procesním úkonem nemohl úřad ten omeziti ani svou ani žalovaného úřadu výlučnou příslušnost k samostatnému rozhodování sporné věci.

Po věcné stránce zastává stížnost právní názor, že strojníci a strojvůdci, zaměstnaní při dolech stěžujícího si těžařstva, pensijní povinností po rozumu §u 1 pensijního zákona podrobeni nejsou, a dovozuje, že zaměstnanci tito jsou prostými dělníky, kteří nevykonávají práce převážně duševní. Žalovaný úřad vychází naproti tomu z právního názoru, že jmenovaní důlní zaměstnanci vykonávají převážně duševní práce.

Nejvyšší správní soud cituje ustanovení §u 1, odst. 1. zák. ze dne 5. února 1920 č. 89 sb. z. a n. o pensijním pojištění a dodává: V 2. odst. paragrafu tohoto vypočítává pak zákon demonstrativním způsobem jednotlivé druhy zaměstnanců, podléhajících pensijnímu pojištění. Pojištěnec ty dělí ve dvě hlavní skupiny, ve skupinu osob činných služebně v podnicích, které slouží výrobě a získávání národohospodářských statků v nejširším slova smyslu vůbec a ve skupinu osob, zaměstnaných v podnicích, obstarávajících distribuci a směnu statků výrobou vytěžených, zejména podniků obchodních. Při prvé skupině (§ 1, odst. 2. a) podrobuje pensijnímu pojištění osoby, které vykonávají převážně duševní práce neb které k pracím jiných osob pravidelně dozírají.

Porovná-li se ustanovení 1. odst. cit. § 1, které svou negativní definicí vylučuje z okruhu pojištěnců osoby, jako dělníky neb učně činné, s předpisem §u 1, odst. 2. a), jenž uznává za objektivní znak pojistné povinnosti převážně duševní práci, pak dospěje se k závěru, že novela o pensijním pojištění vytvořila pro svůj obor samostatný pojem dělníka, a že pod pojem ten zahrnuje osoby, jež by snad podle jiných zákonů (na př. živnostenského řádu) za dělníky mohly býti označeny jen tehdy, nevykonávají-li převážně duševní práce. Jest tedy pro zodpovědění otázky, zda určitá osoba jest dělníkem po rozumu § 1 uvedeného zákona a tím nepodrobena pensijní povinnosti, jedině směrodatnou skutečnost, je-li osoba činna převážně duševně čili nic. (Srv. nález tohoto soudu ze dne 16. listopadu 1922, čís. 17179/22 Boh. č. 1666, týkající se pojistné povinnosti rýsovače v továrně na stroje.

Ostatně žalovaný úřad ve svém rozhodnutí založil svůj výrok o pojistné povinnosti osob, o něž tu jde, na tom, že konají dle jeho názoru převážně duševní práce, a vidí znaky, charakterisující pracovní výkony strojníků jako práci převážně duševní, především v samostatné obsluze stabilních strojů, v dozoru k nim a v péči o správnost chodu strojů těch. Tyto úkony skládají se podle obsahu správních spisů jak z čištění a mazání strojů, zacházení se zapínacími a vypínacími pákami, ventily a pod., tak i z pozorování chodu strojů za pomoci signálů, manometrů, volto- a amperometrů a jiných mechanických měřítek. Nemůže býti sporu o tom, že všechny pracovní úkony prvějšího rázu nejsou podle svého obsahu ničím jiným, než prací naprosto fysickou, kterou se činnost strojníků neliší ve své podstatě od povahy práce, konané dělníky z pojistné povinnosti po rozumu § 1, odst. 1. cit. zákona vyňatými.

Než také druhá, shora popsaná složka pracovní činnosti této kategorie důlních zaměstnanců nemůže propůjčiti služebním výkonům jejich povahy práce duševní. Neboť zpracování a uspořádání poznatků zevního dění,

získaných prostými smysly, myšlenkovým pochodem v určité závěry, jimiž fysický pracovní úkon jest podmíněn a řízen, nemění ještě ničeho na povaze úkonu toho jako práce fysické.

Úsudky ty jsou pak přirozeným podkladem pro určité fysické úkony, s nimiž jsou v příčinné spojitosti (na př. zastavení stroje, olejování, oprava stroje) a jež podle své povahy i řídí a ovládají.

Tyto myšlenkové funkce nemohou však vtisknouti pracovním výkonům strojníků povahu práce duševní a nejsou s to charakterisovati konečný tvořivý výsledek práce jejich za produkt práce převážně duševní.

Na tom nemůže ničeho změniti ani moment zodpovědnosti, naříkaným rozhodnutím jako objektivní znak práce duševní, zvláště zdůrazňovaný. Neboť zodpovědnost za řádné výkony jako morální vlastnost práce provází netoliko výkony zaměstnanců duševně pracujících, nýbrž i osob konajících nesporně práce fysické a postihuje svými důsledky, právním řádem vymezenými, oba druhy lidského tvoření. Při této své povaze nemůže býti zodpovědnost specifickým znakem práce duševní a jest tudíž moment ten pro otázku povahy práce zcela nerozhodným.

Stejně platí konečně i o odborné zkoušce, jakožto theoretickém průkazu způsobilosti k výkonu dotyčné práce. Jeť zkouška ta pouhým osvědčením toho, že strojník nabyl empirickým způsobem praktických znalostí pro obsluhu a dozor ke strojům hnaným silami elementárními, a že jest obeznámen se zařízením a technikou jejich jakož i s těmi opatrnostmi, jichž vyžaduje zájem veřejné bezpečnosti. Charakteru duševní práce však průkaz tento dotyčné činnosti ještě nepropůjčuje a propůjčiti ani nemůže.

A ani nepřetržité duševní napětí a neobyčejná opatrnost a rozvaha nemohou dodati celkovému pracovnímu výkonu strojníků povahy práce převážně duševní, neboť se může těmito znaky vyznamenávati i práce prostého nádeníka, nemluvě ani o práci dělníka kvalifikovaného a vyžaduje jich tím více, čím větší jest nebezpečí, spojené s výkonem práce.

Ze všeho toho se podává, že práce strojníků při dolech podle popisu, položeného za základ naříkanému rozhodnutí, není prací převážně duševní po rozumu § 1, odst. 2., lit. a) pensijního zákona a že tudíž nemohou zaměstnanci tito z tohoto právního titulu podrobeni býti pensijní povinnosti pojistné.

Žalovaný úřad vycházel při luštění této otázky z opačného a, jak dovozeno, nesprávného právního názoru, takže nezbylo, než zrušiti naříkané rozhodnutí, pokud vyslovuje pojistnou povinnost strojníků, po rozumu § 7 zák. o správním soudu jako nezákonné.

Pokud jde o strojvůdce, odůvodnil žalovaný úřad pojistnou povinnost jejich tím, že obsluhují samostatně těžné stroje na dolech s dopravou mužstva na lanech, vedou k nim stálý dozor a nesou těžkou odpovědnost za bezpečnost četných životů lidských a za řádný chod celého podniku. Také v tom, že svou odbornou způsobilost musí dokázati zvláštní obratností a duševní pohotovostí, viděl žalvaný úřad znaky převážně duševní práce a tím i povinnost k pensijnímu pojištění.

Tento závěr žalovaného úřadu jest však čerpán z jiných skutkových premis, než které byly zjištěny průběhem řízení správního. V tomto řízení podala obraz činnosti strojvůdců jedině stěžující si firma. Tyto údaje zůstaly v řízení správním nepopřeny a měl tudíž žalovaný úřad při luštění otázky o pojistné povinnosti zmíněné skupiny zaměstnanců vycházeti z tohoto skutkového zjištění a na něm založiti svůj právní názor.

Za tohoto stavu věci nemohl nejvyšší správní soud jinak než postupovati podle § 6 svého zákona a zrušiti naříkané rozhodnutí, pokud se vyslovuje o pensijní povinnosti strojvůdců, pro vady řízení.

Nález nejv. správ. soudu o pojistné povinnosti **vzorkářů (modelářů)** v továrně na stroje ze dne 27. března 1924, č. 21139/23:

Naříkané rozhodnutí se zrušuje pro vady řízení.

Důvody: Naříkaným rozhodnutím bylo ve sporu stěžující si firmy Českomoravská-Kolben, akciová společnost, dříve První Českomoravská továrna na stroje v Praze o pensijní povinnost pojistnou vzorkářů Jindřicha Bahenského a společníků vysloveno, že podléhají povinnosti pensijního pojištění.

Dále vyslovilo ministerstvo z moci úřední na základě § 78 pensijního zákona, že vzorkáři Josef Svoboda a František Šimek, ohledně nichž vešlo rozhodnutí I. instance již ve formální právní moc, podléhají z týchž důvodů, jako ostatní uvedení vzorkáři pojistné povinnosti, a to ode dne doručení naříkaného rozhodnutí počínaje.

O stížnosti, podané do tohoto rozhodnutí, uvažoval nejvyšší správní soud takto:

Pokud jde o pojišťovací povinnost vzorkářů Josefa Svobody a Františka Šimka, vznáší stížnost námitku věci rozsouzené uvádějíc, že rozhodnutí zemské správy politické v Praze ze dne 28. prosince 1920, jímž vysloveno, že vzorkáři pojistné povinnosti nepodléhají, vešlo, nebyvši, pokud jmenovaných se týkalo, vzato v odpor, ohledně nich v moc práva.

Námitku tu neshledal nejvyšší správní soud důvodnou.

Pensijní pojištění je pojištěním nuceným. Normy, pojištění to upravující, náležejí ke kogentním normám práva veřejného, jichž provádění nařízeno je v zájmu veřejném. Ohledně takových norem nemůže vůbec býti řeči o právní moci rozhodnutí v tom smyslu, že by rozhodnutí vadná, těmto normám odporující, nesměla býti měněna a nezákonný stav musel býti zachován. Jsouť úřady povinny takové normy prováděti v zájmu veřejném a nelze ani nadřízenému úřadu upříti právo, aby, zjistí-li, že rozhodnutím nižší instance založen byl právní stav, zákonu odporující, zjednal nápravu. Proto nelze zásadně shledati v naříkaném rozhodnutí nezákonnosti, když přes to, že rozhodnutí zemské správy politické ohledně pojistné povinnosti Josefa Svobody a Františka Šimka nebylo v pořadí instancí vzato v odpor, je změnil a takto odstranil stav, který dle názoru žalovaného úřadu zákonu odporoval.

Naříkané rozhodnutí vyslovilo, že vzorkáři tam uvedení, jsou povinni pensijním pojištěním, poněvadž činnost jejich není činností podřízeného významu, nýbrž činností převážně duševní. Opřel tedy žalovaný úřad své rozhodnutí o ustanovení § 1, odst. 2. 1 lit. a) zákona ze dne 5. února 1920, č. 89 Sb. z. a n.

Stížnost tuto převážně duševní činnost vzorkářů popírá a tvrdí, že jsou dělníky, kteří dle § 1, odst. 1. cit. zák. pojištěním povinni nejsou.

Žalovaný úřad považuje činnost vzorkářů proto za činnost převážně duševní, poněvadž tito vyrábějí modely dle výkresů, zhotovených obyčejně v jiném měřítku, než v jakém model má býti vyroben, poněvadž výkres ten nemá pravidelně technických údajů, jichž ku zhotovení modelu je potřebí a poněvadž musejí při zhotovování modelů míti zřetel i k materiálu, z něhož budou vzorky odlity, a proto musejí vzorek zhotoviti dle smršťovacích měr.